

Gebiedsagenda Broekheurne

Kerndocument, Toelichting, Maatregelenbundel, **Procesverslag**

Procesverslag

Gebiedsagenda Broekheurne

Procesverslag

Dit is het procesverslag over het opstellen van de Gebiedsagenda Broekheurne. Het procesverslag geeft kort de voorgeschiedenis en opdracht weer (H1). Daarna volgt de werkwijze (H2) en tot slot het procesverloop in de periode april 2022 tot begin juni 2023 (H3). Dit procesverslag is opgesteld door de onafhankelijke gebiedsregisseur Erik Back.

De Gebiedsagenda bestaat uit vier onderdelen:

- De gebiedsagenda met de hoofdpunten
- Een toelichting met onderbouwing
- Een maatregelenbundel waarin alle maatregelen zijn uitgeschreven
- **Een procesverslag**

Inhoudsopgave procesverslag

Hoofdstuk	Pagina
1. Aanleiding, verkenning en opdracht	3
2. Invulling van het gebiedsproces	6
3. Procesverloop gebiedsproces	8

1. Aanleiding, verkenning en opdracht

Dit hoofdstuk gaat over de voorgeschiedenis en de opdracht voor het opstellen van de Gebiedsagenda. Deze startfase valt niet onder de verantwoordelijkheid van de gebiedsregisseur.

Initiatief voor een zonneveld

Directe aanleiding voor de gebiedsgerichte aanpak is het initiatief van een projectontwikkelaar en drie grondeigenaren voor een zonneveld in het zuidwesten van de Broekheurne. De gemeente heeft in haar beleid (Energievisie en Visie landelijk gebied) vastgelegd dat een initiatief van deze omvang (zonneveld groter dan 2 ha) altijd via een integrale gebiedsgerichte aanpak moet worden opgepakt. Daarin gaat het om méér dan het besluit over het zonneveld en de inpassing daarvan.

In een veel groter gebied worden -samen met de bewoners en bedrijven- alle belangen meegenomen, zoals van landbouw, bewoning, natuur, landschap, recreatie en water.

Van verkenning naar opdracht

De buurtkring Broekheurne, Stawel en de gemeente Enschede hebben de gebiedsgerichte aanpak van de Broekheurne samen opgepakt. In het tekstkader staat de voorgeschiedenis met meer detail beschreven. Eerst is in 2021 een verkenning uitgevoerd. Daarna hebben de drie opdrachtgevers begin 2022 een onafhankelijke gebiedsregisseur aangezocht om een Gebiedsagenda op te stellen, samen met de bewoners, (agrarische) bedrijven en grondeigenaren in de Broekheurne. Deze opdracht bevat inhoudelijke kaders en stelt eisen aan het gebiedsproces.

Voorgeschiedenis

Aan de gebiedsgerichte aanpak in de Broekheurne zijn de volgende stappen voorafgegaan:

- Het initiatief voor een zonneveld (2018) was aanleiding om de voorbereiding van een gebiedsgerichte aanpak te overwegen. De Energievisie en de Visie landelijk gebied stellen dat een zonneveld > 2 ha onderdeel moet zijn van een gebiedsgerichte aanpak.
- In het voorjaar van 2021 geven de buurtkring Broekheurne, Stawel en de gemeente Enschede opdracht aan een onafhankelijke verkenner om de mogelijkheden van een gebiedsgerichte aanpak in de Broekheurne te onderzoeken.
- De verkenner voert ongeveer 45 gesprekken in het gebied en rapporteert zijn rapport (30 augustus 2021) op 6 oktober 2021 aan het gebied. Aan het slot van die avond blijkt dat een groot deel van de aanwezigen de gebiedsaanpak een kans wil geven.
- De drie opdrachtgevers werken een voorstel uit voor de vervolgaanpak. Dit voorstel wordt op 11 januari 2022 (digitaal i.v.m. Corona) aan het gebied voorgelegd. Met verwerking van de gemaakte opmerkingen wordt het voorstel op 18 januari besproken met de Stadsdeelcommissie Zuid. In een memo (d.d. 14 februari 2022) geeft het College een reactie op nog openstaande vragen en voegt daarbij een (wederom) aangepaste opdracht voor de start van het gebiedsproces met de randvoorwaarden voor het vervolg.
- De drie opdrachtgevers buurtkring Broekheurne, Stawel en de gemeente Enschede bereiden op basis daarvan het vervolg voor en presenteren op 12 april 2022 aan het gebied de onafhankelijke gebiedsregisseur. Die heeft de opdracht een Gebiedsagenda Broekheurne op te stellen met een toekomstbeeld voor het gebied en een meerjarig maatregelenpakket om daar te komen. De gebiedsregisseur betreft het gebied en heeft verder ruimte om zelf zijn werkwijze te bepalen.

Inhoudelijke kaders: bekend beleid en inspelen op nieuwe ontwikkelingen

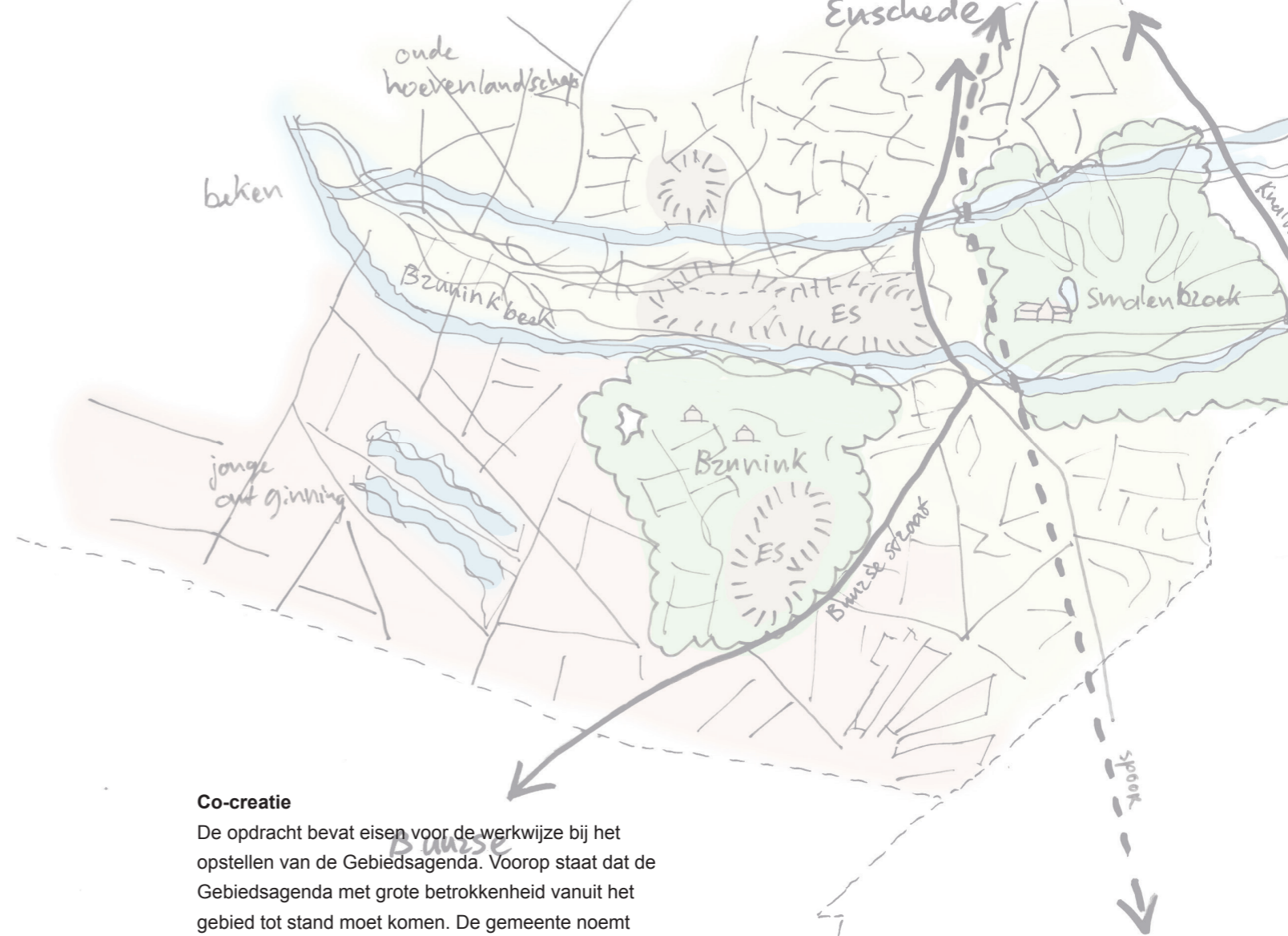
De opdracht voor het opstellen van de Gebiedsagenda bevat een aantal inhoudelijke kaders.

Daarnaast gelden wettelijke en beleidsmatige regels van Rijk en provincie Overijssel. Het Rijk vraagt uit te gaan van de natuurlijke omstandigheden: 'water en bodem zijn sturend'. Het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) krijgt met regels voor natuur, water en klimaat grote invloed op de inrichting en het gebruik van de Broekheurne. Naast regels bevat het PPLG-middelen voor de uitvoering. Het PPLG was niet gereed op het moment dat de Gebiedsagenda werd opgesteld. In overleg met de provincie Overijssel is zo goed mogelijk vooruitgelopen op de inhoud van het PPLG.

Niet alleen voor het PPLG, ook voor andere onderwerpen staat de ontwikkeling van beleid niet stil. Omstandigheden veranderen, (agrarische) bedrijven en bewoners krijgen nieuwe kennis en wensen. Ook de komende jaren ontstaan nieuwe inzichten, ontwikkelt de samenleving zich en treden weer volgende wetten en beleidsregels in werking. De vraag komt op hoe het gebied kan blijven inspelen op ontwikkelingen die we nu nog niet kennen? Hoofdstuk 6 van de Gebiedsagenda gaat in op de uitvoering van de Gebiedsagenda. Daarbij hoort ook de manier waarop het gebied inspeelt op de nieuwe ontwikkelingen die ook aan de Broekheurne niet voorbij zullen gaan.

De Gebiedsagenda moet voldoen aan de volgende inhoudelijke kaders:

- Bijdragen aan de vier ontwikkelingsprincipes en de opgaven uit de Visie landelijk gebied Enschede. Keuzen moeten worden onderbouwd en verantwoord. De vier ontwikkelingsprincipes zijn: (1) versterken groenblauwe structuur; (2) vanuit het landschap ontwikkelen; (3) verbinden stad-land; (4) vernieuwen: ruimtelijk, economisch, sociaal en bestuurlijk.
- De strategie voor het landschap uit de Visie landelijk gebied moet navolgbaar worden toegepast (zie bijlage 3).
- Bijdragen aan de energietransitie met een eerlijk en evenredig aandeel in de duurzame opwek van de gemeente Enschede. Dit betekent duurzame opwek van 88 TJ uiterlijk in 2030 met zonnepanelen op land.
- De gebiedsagenda en het uitvoeringsprogramma moeten uitvoerbaar zijn: passend of passend te maken binnen de wettelijke en beleidsregels van Rijk, provincie en gemeente en economisch haalbaar.
- Waar ambities en opgaven tot tegengestelde oplossingen leiden moet de Gebiedsagenda met alternatieven duidelijk maken hoe de ene opgave of ambitie de andere in de weg zit. Met dat inzicht kan de Gemeenteraad bepalen welk alternatief zij acceptabel acht binnen het geheel aan gemeentebrede beleidskaders en visies.

Co-creatie

De opdracht bevat eisen voor de werkwijze bij het opstellen van de Gebiedsagenda. Voorop staat dat de Gebiedsagenda met grote betrokkenheid vanuit het gebied tot stand moet komen. De gemeente noemt deze intensieve vorm van participatie 'co-creatie'.

Bij 'co-creatie' krijgt het gebied de ruimte om binnen de inhoudelijke kaders zelf keuzen te maken. De gemeenteraad gaat achteraf na in welke mate de kaders zijn gevolgd. Aan de hand daarvan bepaalt de gemeenteraad of de Gebiedsagenda haar instemming kan krijgen. Als dat het geval is, dan ligt het vervolgens ook in de rede dat de gemeenteraad vervolgbesluiten, die invulling geven aan de vastgestelde Gebiedsagenda, positief zal benaderen. Vervolgbesluiten passen dan immers in een plan (de Gebiedsagenda) waar de gemeenteraad akkoord mee is gegaan. Bij vervolgbesluiten valt te denken aan vergunningverlening (voor bijvoorbeeld centrale mestvergisting), aan inzet van geld en menskracht (zoals medefinanciering van inrichtingsmaatregelen of de intensivering van toezicht en handhaving) en aan het maken van nieuwe beleidskeuzen met gevolgen voor de Broekheurne (hoe past een zoekgebied voor woningbouw in de Gebiedsagenda). Hierbij hoort wel een waarschuwing: de Gebiedsagenda is geen garantie voor positieve vervolgbesluiten want elk voorstel wordt op zichzelf beoordeeld en volgt een eigen procedure.

Het opstellen van de Gebiedsagenda gaat in co-creatie

- De gebiedsregisseur richt de participatie in op niveau 4 (co-creatie) uit de gemeentelijke participatieverordening (2021): 'inwoners/betrokkenen en gemeente beslissen samen'.
- De gemeenteraad neemt de adviezen en conclusies uit het participatietraject over mits deze passen binnen de vooraf gestelde inhoudelijke, financiële en procedurele kaders.
- De Gebiedsagenda moet duidelijk maken hoe de participatie is verlopen. Die beschrijving geeft de gemeenteraad inzicht in de wijze waarop de participatie heeft plaatsgevonden, wie betrokken waren, wat de inbreng van de bewoners en bedrijven is geweest en hoe de inbreng in de Gebiedsagenda doorwerkt.

2. Invulling van het gebiedsproces

De gebiedsregisseur heeft voor het opstellen van de Gebiedsagenda een gebiedsproces ingericht. Hier komen aan de orde de uitgangspunten en de organisatie.

2.1 Uitgangspunten gebiedsproces

Voor een gebiedsproces is samenwerking in onderling vertrouwen essentieel. In elk gebiedsproces gaan zaken fouten, door ongelukjes in de communicatie, verkeerde informatie, menselijke fouten etc. Dergelijke fouten kunnen makkelijk ontsporen en het gebiedsproces moeilijk maken. Alleen bij voldoende onderling vertrouwen kunnen zaken die fout gaan worden hersteld en blijft het oog op het gezamenlijk te bereiken eindresultaat. In de Broekheurne zijn drie spelregels als basis gebruikt voor de samenwerking in het gebiedsproces:

- Alle beschikbare informatie wordt met alle gebiedspartijen gedeeld. Niets wordt achtergehouden, hoe gevoelig de informatie op voorhand ook mag zijn. Dat betekent bijvoorbeeld ook dat voor de start van het gebiedsproces duidelijk moet zijn wat de opgaaf met betrekking tot duurzame energie van de gemeente Enschede is en of deze opgaaf alleen door een zonneveld gerealiseerd kan worden of dat er ruimte is om breder te onderzoeken.
- Alle gebiedspartijen zitten aan tafel, er wordt met mensen gesproken en niet over hen.
- In gebiedsprocessen als deze zijn proces en inhoud onlosmakelijk met elkaar verbonden, daarbij is het echter wel van groot belang goed te kaderen waar beide onderdelen voor staan en hoe ze elkaar beïnvloeden. In het proces komen alle belangen samen (alle belangenpartijen zitten aan tafel) en de inhoud moet absoluut onafhankelijk en overtuigend zijn, waarbij het proces de inhoud terdege moet kunnen controleren. Bij het proces is het verder van belang om een scheiding te maken tussen een rechtstreeks persoonlijk belang en een afgeleid belang (bestuurlijk). Door deze scheiding te maken is het mogelijk om te komen tot een snellere besluitvorming waarbij er geen persoonlijke belangen op de achtergrond meespelen die vertragend werken. Dit uitgangspunt kan de leidraad zijn voor de te vormen organisatiestructuur.

2.2 Gebiedsorganisatie

Voor het opstellen van de Gebiedsagenda heeft de gebiedsregisseur een kleine organisatie opgezet.

De opdrachtgevers zijn de buurtkring Broekheurne, Stawel en de gemeente Enschede. Zij hebben als opdrachtgevers regelmatig contact met de gebiedsregisseur. Centrale vraag is hoe het gebiedsproces verloopt binnen de kaders van de opdracht naar inhoud en proces, tijd en geld.

Voor de afstemming met alle gebiedspartijen over de Gebiedsagenda zijn een adviserende Gebiedstafel en een besluitvormende Bestuurlijke Adviescommissie (BAC) gevormd. Voorafgaand aan de bijeenkomsten van de Gebiedstafel en de BAC vinden veelal bijeenkomsten plaats van alleen bewoners/recreatieondernemer of boeren. In die achterbanbijeenkomsten bereiden de vertegenwoordigers van deze groeperingen hun inbreng in de Gebiedstafel en de BAC voor.

De gebiedsregisseur heeft een klein Kernteam dat onder zijn leiding alle 'dagelijkse' werkzaamheden uitvoert: stukken voorbereiden, nieuwsbrieven maken, uitzoekwerk, bijeenkomsten beleggen etc.

Deze organisatie maakt het mogelijk inhoudelijk snel stappen te zetten. De door het kernteam gedane uitwerking kan getoetst worden bij de Gebiedstafel, waar een vertegenwoordiging zit van elke partij die betrokken is bij het proces. Aan de Gebiedstafel kunnen ook personen zitten met een persoonlijk belang, want juist zij beschikken over veel gebiedskennis. In overleg met de Gebiedstafel kan ook worden bepaald wanneer en voor welke achterbannen een gebiedsbijeenkomst georganiseerd zal worden. Op basis van de inhoud gecombineerd met het advies van de Gebiedstafel en de kennis uit het gebied kan het kernteam de BAC adviseren over Gebiedsagenda. De BAC legt de door haar vastgestelde Gebiedsagenda via de gebiedsregisseur voor aan de opdrachtgevers.

Figuur 1 Organisatie gebiedsproces Broekheurne.

Besluitvorming in drie stappen

Om tot besluitvorming te komen worden telkens drie stappen gezet: De gebiedsregisseur stelt met hulp van het kernteam een beslisnotitie op. Dat stuk is gebaseerd op input uit het gebied en inbreng van deskundigen die worden geraadpleegd. Die beslisnotitie is de inhoudelijke basis voor de drie-traps-bespreking:

Stap 1: Achterbanavonden: (inwoner- en recreatieachterban & boerenachterban)

Doel: communiceren van de inhoud.

Over welke onderwerpen gaan Gebiedstafel en BAC besluiten nemen? Gaat de achterban hiermee akkoord? Nadrukkelijke wensen worden meegenomen in de stukken voor de Gebiedstafel. Tijdens achterbanavonden wordt genotuleerd.

Stap 2: Gebiedstafel

Doel: advies

De leden van de Gebiedstafel ontvangen vooraf beslisnotities. Op basis van gebiedskennis en belangen vormen zij hun mening en komen tot een advies. Ook deze bijeenkomsten worden genotuleerd.

Stap 3: Bestuurlijke Advies Commissie (BAC)

Doel: besluitvorming

De BAC bespreekt en besluit over de voorbereide stukken inclusief het advies van de Gebiedstafel. Ook deze vergaderingen worden genotuleerd. De notulen worden goedgekeurd door de leden van de BAC en daarna publiek gemaakt via de projectpagina op Stawel.nl. Dit wordt in de nieuwsbrief die na het doorlopen van de stappen vermeld.

Deze drie stappen zijn in het gebiedsproces drie keer doorlopen.

Wie is wie in het gebiedsproces Broekheurne

Drie opdrachtgevers

De buurtkring Broekheurne, Stavel en de gemeente Enschede zijn samen de opdrachtgevers voor de gebiedsgerichte aanpak. Zij zullen de Gebiedsagenda met daarbij het advies van de BAC in ontvangst nemen. Elk van de drie opdrachtgevers zal in haar eigen bestuur de Gebiedsagenda beoordelen. De gemeenteraad van Enschede heeft daarbij een bijzondere rol. De raad geeft immers toestemming voor de uitvoering van maatregelen, inclusief beschikbaar budget.

Gebiedsregisseur

De onafhankelijke gebiedsregisseur is niet gebonden aan een partij of een belang. Hij heeft de opdracht van de drie opdrachtgevers om -binnen kaders- een Gebiedsagenda op te stellen samen met de belanghebbenden in het gebied.

Kernteam

De gebiedsregisseur heeft een kernteam samengesteld met o.a. een omgevingsmanager en een landschapsarchitect, waarmee hij de Gebiedsagenda voorbereidt. Het kernteam werkt onafhankelijk en zet het gebied Broekheurne voorop.

Gebiedstafel

Aan de Gebiedstafel zitten vertegenwoordigers van de voornaamste groeperingen uit de Broekheurne, zoals bewoners, boeren, recreanten eigenaren. Zij bespreken voorstellen voor de Gebiedsagenda en dragen daarvoor suggesties aan.

Bestuurlijke Advies Commissie (BAC)

In de Bestuurlijke Adviescommissie (BAC) zitten bestuurders voor de verschillende belangen. Ze staan op enige afstand van het gebied Broekheurne, maar kunnen wel vanuit hun vakgebied of belang verstandige dingen zeggen over de Gebiedsagenda. De BAC kijkt of de plannen die voorgedragen worden vanuit het Kernteam en de Gebiedstafel passen binnen de kaders en regelgeving en of belangen voldoende in beeld komen en gediend worden. Het is aan de BAC om een besluit te nemen of knopen door te hakken.

Met elkaar in gesprek

Keukentafelgesprekken

De gesprekken met de bewoners, bedrijven en andere betrokkenen in de Broekheurne vormen de basis voor de Gebiedsagenda. Veel wensen en de belangen worden op de keukentafel gelegd. Daar komen ideeën naar voren en worden mogelijkheden afgetast.

Gebiedsbijeenkomsten

Bij de Gebiedsbijeenkomsten is iedereen welkom. We praten daar met elkaar over de voortgang, halen ideeën op, wisselen informatie uit, luisteren naar elkaar en komen tot suggesties. Af en toe vindt een bijeenkomst plaats over één onderwerp, zoals over het zonneveld.

Achterbanbijeenkomsten

Er zijn achterbanbijeenkomsten voor inwoners/recreatieondernemers en boeren uit het gebied. Daar praten ze over hun eigen belang.

Whatsapp, telefoon en e-mail

Voor het laagdrempelige en snelle contact

Figuur 2 Serieuze gesprekken én tijd voor een vrolijke noot.

3. Procesverloop gebiedsproces

3.1 Samen op zoek

Kenmerkend voor het gebiedsproces is het gesprek in het gebied en met het gebied. De gebiedsregisseur begeleidt dat proces en speelt telkens in op de vragen en de behoeften uit het gebied. Bij een dergelijke aanpak loopt het proces niet in een rechte lijn naar het doel op een vaste einddatum. In praktijk wordt al zoekend en slingerend de juiste weg gezocht.

Om de zoektocht structuur te geven is het gebiedsproces grofweg ingedeeld in drie fasen. De stappen die gedurende de drie fasen zijn doorlopen worden in dit procesverslag toelicht. De overgang van de fasen is soepel en zacht. Hier is gekozen om de startbijeenkomst van de Gebiedstafel en BAC in september 2022 aan te merken als de afronding van fase 1. De derde besprekronde van Gebiedstafel en BAC in maart 2023 rondt fase 2 af. De derde fase loopt tot de eerste dagen van juni, waarin de Gebiedsagenda wordt vastgesteld.

Op zoek naar de opzet en inhoud van de Gebiedsagenda Broekheurne

Een gebiedsagenda is een plan voor het toekomstbestendig maken van de leefomgeving in een buitengebied. Er bestaat geen blauwdruk of format voor een gebiedsagenda, de inhoud wordt in samenspraak met alle belanghebbenden uit het gebied ontwikkeld. Het is een verkenning van ambitie, potentie, opgaven en mogelijke maatregelen, binnen geldende kaders zoals wet- en regelgeving. Veelal is het onduidelijk hoe deze kaders zich gaan ontwikkelen, er is geen concrete duiding van de toekomstige opgaven.

Fase 1: informatie- en oriëntatie | april 2022 – september 2022

De eerste stappen van de gebiedsregisseur waren gericht op kennismaken. Door veel gesprekken te voeren met de direct betrokkenen is het gebied gaan leven. Vragen stellen, luisteren welke onderwerpen spelen en horen waar de belangen liggen. Vooral nog geen conclusies trekken. Tijdens deze eerste fase zijn de thema's naar voren gekomen, waar de Gebiedsagenda op in moet gaan.

In deze fase is de structuur neergezet voor het besluitvormingsproces en zijn de Gebiedstafel en de Bestuurlijke Advies Commissie (BAC) samengesteld. De overleg- en vergaderstructuur is opgezet. In oktober-november 2022 hebben belanghebbenden zich breed georiënteerd op duurzame vormen van energieopwekking zoals zonne-energie en biogas.

De eerste stappen van de gebiedsregisseur waren gericht op kennismaken. Door veel gesprekken te voeren met de direct betrokkenen is het gebied gaan leven. Vragen stellen, luisteren welke onderwerpen spelen en horen waar de belangen liggen. Vooral nog geen conclusies trekken. Tijdens deze eerste fase zijn de thema's naar voren gekomen, waar de Gebiedsagenda op in moet gaan.

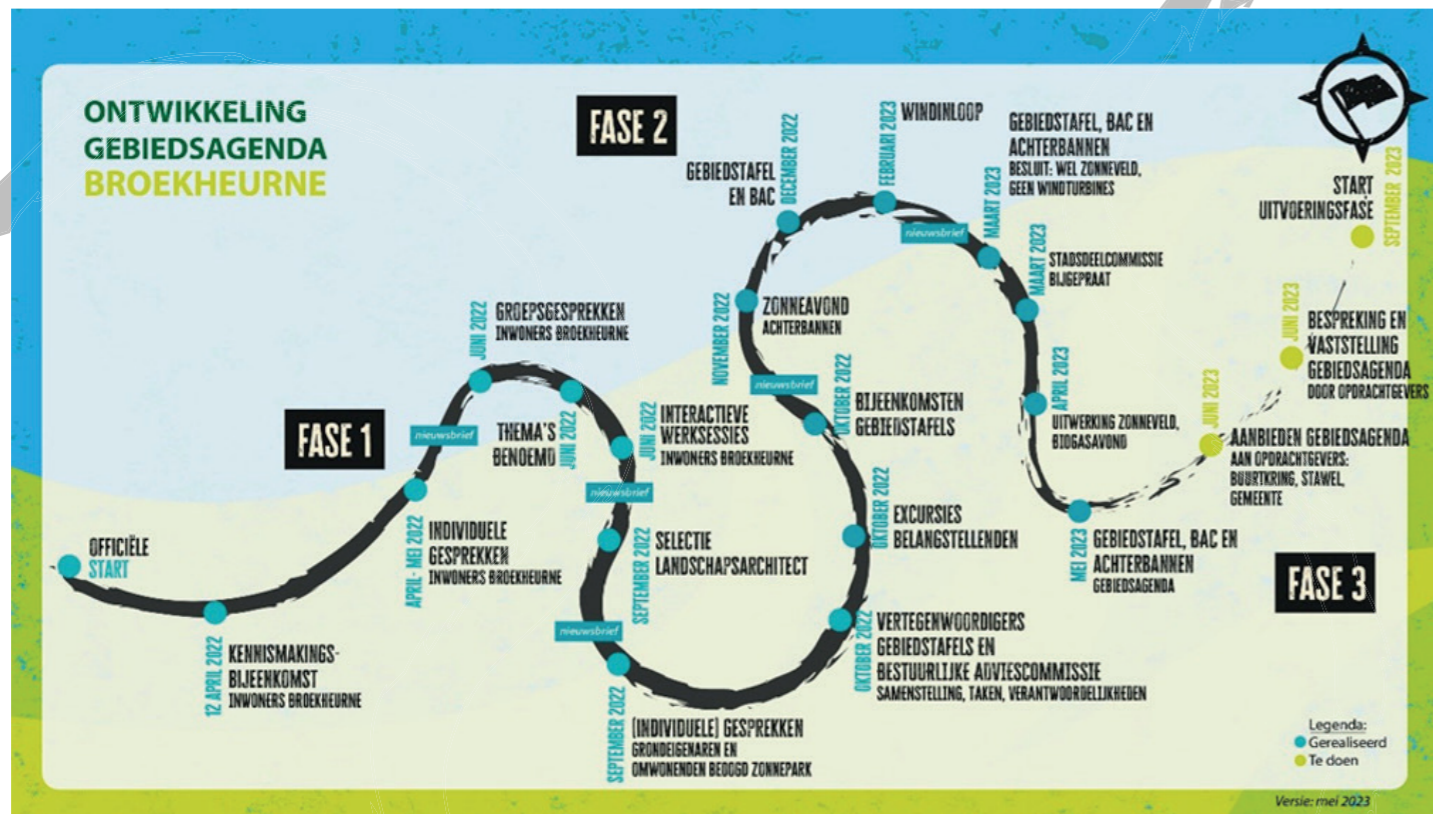
In deze fase is de structuur neergezet voor het besluitvormingsproces en zijn de Gebiedstafel en de Bestuurlijke Advies Commissie (BAC) samengesteld. De overleg- en vergaderstructuur is opgezet. In oktober-november 2022 hebben belanghebbenden zich breed georiënteerd op duurzame vormen van energieopwekking zoals zonne-energie en biogas.

Fase 2: planvorming | september 2022 – maart 2023

In deze tweede fase zijn suggesties voor oplossingen gedaan, zijn verdiepende vragen gesteld, onderzoeken uitgevoerd en zijn brokstukken voor de Gebiedsagenda verkend. Eind december is de opbouw van de Gebiedsagenda voorgesteld en heeft besluitvorming plaatsgevonden over de omvang en ligging van het zonne-park met de daarbij behorende randvoorwaarden uit het gebied. Daarna is in de periode vanaf januari 2023 de Gebiedsagenda inhoudelijk verrijkt en ontwikkelt. Na de inloopbijeenkomst over wind is in maart besloten dat het gebied niet inzet op windenergie, wel op een zonneveld en mestvergisting. Het thema leefkwaliteit & recreatie krijgt invulling. Het thema landbouw, natuur & landschap is minder ver uitgewerkt omdat de provincie Overijssel nog weinig duidelijkheid biedt over de kaders in het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG).

Fase 3: uitwerking en besluitvorming | maart 2023 – juni 2023

Vervolgens is het gebiedsproces geleidelijk aan in een concluderende fase (3) beland. Het gewenste toekomstbeeld wordt ingevuld, plannen en maatregelen uitgeschreven. Een enkele maatregel kan concreet worden uitgewerkt, andere maatregelen worden klaargezet voor uitwerking in de realisatiefase. Veel overleg vindt plaats met deskundigen zoals met de landschapsarchitect (bureau Nico Wissing), deskundigen voor groen, water, verkeer, recreatie, wegen van de gemeente Enschede, met de provincie Overijssel, Landschap Overijssel en anderen. De Gebiedsagenda is in een laatste ronde met het gebied besproken en daarna afgerond en aangeboden aan de opdrachtgevers.

Figuur 3 De "slinger" van het gebiedsproces.

3.2 Toelichting op Fase 1: april 2022 – september 2022

Iedereen moet mee kunnen doen. Om zo veel mogelijk mensen in staat te stellen aan het gebiedsproces deel te nemen, is het volgende gedaan. Aan alle bekende adressen in de Broekheurne is een schriftelijke uitnodiging verstuurd voor een bijeenkomst om kennis te maken met de gebiedsregisseur. Ontbrekende of onjuiste adressen zijn persoonlijk bezocht. Er is aangebeld en bij geen reactie is een brief in de bus gedaan. Tijdens de kennismakingsbijeenkomst op 12 april is het grootste gedeelte van de namen en contactgegevens van de inwoners opgehaald, zodat zij in het vervolg ook digitaal uitgenodigd konden worden.

Kennismakingsbijeenkomst 12 april

De buurtkring Broekheurne, Stawel en de gemeente Enschede zijn gezamenlijk opdrachtgevers voor het gebiedsproces Broekheurne. Onafhankelijk gebiedsregisseur Erik Back is in april aangesteld. Na enkele verkennende gesprekken is het gebiedsproces op dinsdag 12 april 2022 gestart met een 'kick-off' bijeenkomst in het gebied. Tijdens deze bijeenkomst waren ongeveer 60 direct betrokkenen aanwezig en heeft wethouder Jurgen van Houdt het startsein gegeven voor het gebiedsproces. De avond stond in het teken van een eerste kennismaking en een nadere toelichting van het proces.

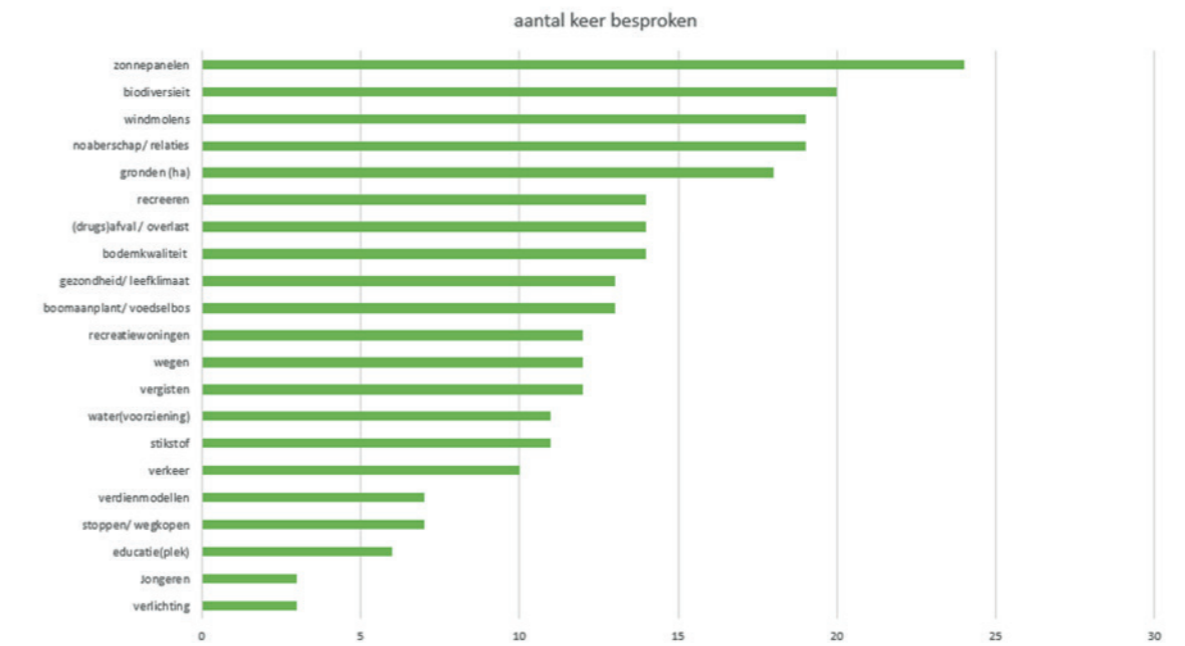
Figuur 4 Boerenachterban aan de keukentafel.

Kennismaking in keukentafelgesprekken (en groepsgesprekken)

De gebiedsregisseur heeft in de periode na 12 april vele keukentafelgesprekken gevoerd in het gebied. De gesprekken gingen over uiteenlopende onderwerpen en begonnen heel open met vragen zoals: Hoe is het leven in de Broekheurne? Wat leeft er bij jullie? Wat gaat goed? Wat kan beter? Hoe staat u tegenover het zonnepark? Is biogas ook een optie wat u betreft? Boeren: hoe ziet u uw toekomst hier? Hoe is de bodemkwaliteit? Waar zitten jullie zorgen? Hoe meer gesprekken we voerden, hoe vaker geluiden vergelijkbaar werden en rode draden ontstonden.

De rode draden zijn hebben geleid tot een clustering van opgaven en maatregelen in thema's: leefkwaliteit & recreatie, Landbouw, natuur & landschap en Duurzame energie. De figuren laten zien welke onderwerpen in fase 1 werden benoemd en van de spreiding van de gesprekken in het gebied.

GESPRESKSONDERWERPEN

Figuur 5 Gespreksonderwerpen tijdens fase 1: keukentafelgesprekken.

Figuur 6 De locaties van de keukentafelgesprekken in fase 1 van het gebiedsproces. 36 adressen zijn ten minste 1x bezocht.

Gesprekken met stakeholders

Naast inwoners werd ook gesproken met stakeholders die soms ook belanghebbende zijn. Zo spraken we met de 'buren' Crematoria Twente, Het Rutbeek en andere betrokken partijen zoals: Enschede Energie, TP Solar, Waterschap Vechtstromen, LTO, gemeente Haaksbergen, OPG. Zie ook stakeholderanalyse. Let op: deze gesprekken vonden gedurende het hele gebiedsproces plaats. Niet alleen in het begin.

Werkessie 28 juni

Op dinsdag 28 juni zijn alle inwoners uitgenodigd voor een tweede gebiedsavond. Tijdens deze gebiedsavond ontvingen de inwoners een plenaire terugkoppeling van alle individuele gesprekken. De mensen herkenden zich in de rode draad die tijdens de keukentafelgesprekken is ontstaan.

Na de plenaire terugkoppeling was het tijd voor de hoofdactiviteit van de avond: de werksessies.

Naderhand was tijd om na te borrelen, verder in gesprek te gaan en elkaar beter te leren kennen. In andere woorden: het noaberschap te vergroten. Een mooie bijkomstigheid van het organiseren van gebiedsbijeenkomsten in een gebiedsproces.

Na deze werksessie kregen we vanuit inwoners de boodschap om niet langer informatie meer op te halen, maar aan de slag te gaan. De mensen wilden niet meer 'meedenken' / dromen / input geven. Ze willen weten waar ze aan toe zijn en duidelijkheid verkrijgen.

Figuur 7 Interactief aan de slag met de thema's op 28-6-2022

Doel van de werksessies

- Ophalen dromen en ambities voor Broekheurne als ideale plek om te wonen, werken/ondernemen en recreëren (stel je voor; het is 2032....)
- Brede benadering, doorgaan op basis van informatie die in individuele gesprekken is opgehaald.
- Verbinding zoeken tussen ecologie, economie en leefbaarheid en tussen bewoners, gebruikers, bedrijven, natuurorganisaties die elkaars belangen respecteren en wederzijds versterken.
- Informatie vastleggen op plattegrond en met notities.

Vaststellen deelnemers Gebiedstafel + BAC

Aan het einde van fase 1 zijn ook de leden van de Gebiedstafel en BAC aangezocht. Gezocht is naar een gedragen vertegenwoordiging, naar mensen met kennis van zaken, een netwerk en bij voorkeur met (enige) bestuurlijke ervaring. Mensen zijn aangezocht op basis van de indruk tijdens de kennismaking, ook droegen mensen uit het gebied personen voor. Tijdens de achterbanbijeenkomsten zijn zo een vertegenwoordiger van de boeren, bewoners en vanuit de recreatieondernemers aangezocht voor de Gebiedstafel en de BAC. De officiële goedkeuring vond plaats tijdens de achterbanavonden middels 'acclamatie' (zie figuur 45). De drie opdrachtgevers hadden een adviseur in de Gebiedstafel en BAC met als doel om waar nodig toe te lichten wat is bedoeld met de opdracht en de daarin opgenomen kaders.

Deelnemers gebiedstafel

Naam	Organisatie
Deelnemend	
Martijn Boshuis	vertegenwoordiger bewoners
Stijn Bruggert	vertegenwoordiger boeren
Robbert Blijleven	Landschap Overijssel
Els Boerrichter	Waterschap Vechtstromen
Martin Hagting	Recreatiesector
Niels van Elk	Energiecoöperatie
Adviserend	
Gerrit Meutstege	Stawel
Marjan Berenbroek	buurtkring Broekheurne
Gerbrand Naeff	gemeente Enschede
Laura Verweij / Marlies Meulman	provincie Overijssel

Deelnemers BAC (Bestuurlijke Advies Commissie)

Naam	Organisatie
Deelnemend	
Pieter Boerman	vertegenwoordiger bewoners
Henk Kiewik	vertegenwoordiger boeren (LTO)
Michael Sibbom	Landschap Overijssel
Wim Stegeman	Waterschap Vechtstromen
Han van den Heuvel	Recreatiesector
Ruud Mulder	Energiecoöperatie
Adviserend	
Gerrit Jan van de Veen	Stawel
Koen Hobbelt	buurtkring Broekheurne
Janet Oosterhof / Rob Engbers	gemeente Enschede
Laura Verweij / Marlies Meulman	provincie Overijssel

Figuur 8 Deelnemers gebiedstafel & BAC gedurende laatste fase.

De Gebiedstafel en BAC hebben hun eerste bijeenkomst gezamenlijk gehouden. Die bijeenkomst stond in het teken van kennismaken en bijpraten over het gebiedsproces.

Figuur 9 De leden van de BAC & Gebiedstafel maken kennis in oktober 2022.

Figuur 10 Biogasexcursie Future Farm.

Excursies

Bij de eerste bijeenkomsten ontstond belangstelling om 'elders' te kijken om inspiratie op te doen. Vervolgens zijn excursies naar Future Farm in Lutten (biogas), Stichting Renkums Beekdal (voedselbos en sociale cohesie) en Windsafari Nijmegen-Betuwe (lokaal energie opwekken) aangeboden. Vanwege de beperkte belangstelling is alleen de excursie over biogas doorgegaan. De excursie is in de tijd een keer verplaatst en heeft op 15 oktober plaatsgevonden. Circa 40 mensen hebben zich laten informeren over deze optie.

3.3 Toelichting op Fase 2: planvorming september 2022 – maart 2023

Uitwerking zonneveld en zonneparkavond op 12 oktober 2022

Na de zomervakantie werd binnen het gebiedsproces focus aangebracht op thema 2: opwek duurzame energie. De grondeigenaren en de 'plek' zijn nader vastgesteld. Na het doorlopen van de stappen: achterbanavond – Gebiedstafel – BAC werden omwonenden uitgenodigd, om dit keer specifiek over het zonnepark in gesprek te gaan. De projectontwikkelaar en de landschapsarchitect waren tijdens deze avond aanwezig. Er zijn voorlopige schetsen aan de inwoners getoond.

Achterban – Gebiedstafel – BAC eerste ronde in december

Tijdens de achterbanavonden voorafgaand aan de Gebiedstafel en de Bestuurlijke Adviescommissie (BAC) heeft de gebiedsregisseur een uitvoerige toelichting gegeven op de drie reeds bekende thema's - Leefkwaliteit & Recreatie, Landbouw, Natuur & Landschap en Duurzame opwek van energie. Bij thema Landbouw, Natuur & Landschap werd vooral uitvoerig stilgestaan en gediscussieerd.

Op 15 december werd een gebiedsavond georganiseerd voor alle inwoners van de Broekheurne. Tijdens de avond gaf de gebiedsregisseur een korte update van de voortgang van het gebiedsproces, waarna de landschapsarchitect, Nico Wissing, een uitvoerige toelichting gaf op zijn landschapsplan.

Aan de Gebiedstafel van 19 december en de BAC van 21 december werd ook uitvoerig gesproken over de drie thema's. Tijdens de vergadering werd door de vertegenwoordigers uit de verschillende geledingen uit het gebied een aantal speerpunten aangedragen. De gebiedsregisseur heeft deze punten voorgesteld aan de BAC. Tijdens de vergadering van de BAC werden deze punten integraal overgenomen.

Werkbezoek GS aan Broekheurne

Op 7 februari 2023 brengen de leden van Gedeputeerde Staten van Overijssel een werkbezoek aan de gemeente Enschede over de gebiedsgerichte aanpak in het landelijk gebied. De Broekheurne is het voorbeeld; het bezoek vindt ook plaats in de Broekheurne. Als onderdeel van een uitgebreider programma presenteert gebiedsregisseur Erik Back samen met de leden van de Bestuurlijke Adviescommissie de werkwijze en vraagpunten in het gebiedsproces Broekheurne.

Windinloop

Gedurende het proces werd uit het gebied ook het onderwerp 'windenergie' aan de orde gesteld. Met heel tegengestelde meningen. Een aantal mensen is zeer bezorgd over windturbines, anderen zien kansen. De BAC, waarin alle betrokkenen vertegenwoordigd zijn, heeft hierop de gebiedsregisseur gevraagd om eerst te verkennen wat windenergie voor het gebied kan betekenen. Zonder mening vooraf in beeld brengen welke mogelijkheden en onmogelijkheden er zijn voor windenergie. Daarbij gaat het over de ruimtelijke inpasbaarheid, de technische aspecten (hoe groot is een turbine, wat levert het op aan energie), de effecten op de woonomgeving (geluid en slagschaduw), natuur en landschap en de mogelijkheden voor omwonenden om financieel te participeren. De organisatie van een inloopbijeenkomst riep veel reactie op, vooral in bestuurlijke kringen en in de pers.

De bijeenkomst is gehouden op 23 februari 2023 in samenwerking met WindUnie (een neutrale partij met veel kennis, zonder belang), de lokale energiecoöperatie Enschede Energie. Inwoners waren welkom tussen 16.00 en 21.00 uur om zich te laten informeren en vragen te stellen.

De opkomst was groot. De inloopbijeenkomst verliep rustig, er was voldoende ruimte voor de aanwezigen om zich goed te laten informeren en aansluiten na te praten. Met name de medewerkers van WindUnie waren hierdoor aangenaam verrast. Zij hebben veel ervaring met bijeenkomsten rondom dit thema en deze blijken vaak onrustig te verlopen. Van de bijeenkomst is een uitvoerig inhoudelijk verslag gemaakt.

Achterban - Gebiedstafel - BAC tweede ronde in maart

Eind maart vond de tweede ronde van achterbanbijeenkomsten, Gebiedstafel en BAC plaats. Het accent lag tijdens deze bijeenkomsten en vergaderingen vooral op het thema Duurzame opwek van energie. Tijdens de achterbanavonden is het gebied tot de conclusie gekomen dat windenergie voor de inwoners van de Broekheurne voor dit moment een stap te ver gaat. Vooral bij de inwoners dicht nabij de zoeklocaties waren er grote zorgen. Zij vonden de combinatie zon en wind te veel van het goede. In de besluitvorming hierover werden zij gesteund door de agrarisch ondernemers in het gebied. Tijdens de Gebiedstafel en de BAC is het advies van de omgeving overgenomen. Tijdens deze ronde van achterbanavonden, Gebiedstafel en BAC is ook gesproken over leefkwaliteit & recreatie en zijn de betreffende stukken vastgesteld. Het onderwerp Landbouw, Natuur & Landschap is inhoudelijk tijdens deze ronde niet aan de orde geweest.

Stadsdeelcommissie bijgepraat

In maart 2023 gaf de gebiedsregisseur de Stadsdeelcommissie-Zuid van de gemeente Enschede een update. Hoe ziet een gebiedsproces eruit? Welke stappen zijn genomen? Hoe organiseer je participatie? Hoe is de besluitvorming georganiseerd? Wie zijn betrokken? De raadsleden konden hun vragen stellen en enkele sprekers vertelden over het procesproces vanuit hun perspectief.

3.4 Toelichting op Fase 3: maart 2023 – juni 2023

Omdat bij de deelnemers aan het gebiedsproces sprake leek te zijn van verzadiging als het gaat om grote bijeenkomsten zijn die in 2023 beperkt gehouden. Nadeel daarvan is dat het onderlinge contact ook minder wordt georganiseerd.

Biogasavond

In april 2023 is (na de excursie) een tweede bijeenkomst georganiseerd over mestvergisting in samenwerking met Stawel, HoSt en coöperatie Boerengas. Zo'n 50 boeren vanuit Broekheurne en daarbuiten kwamen samen in verenigingsgebouw Usselo. Na de bijeenkomst is vanuit het gebiedsproces een enquête uitgezet voor de agrarisch ondernemers die het thema biogas / mestvergisting verder willen verkennen. Elf van hen gaven aan serieus geïnteresseerd te zijn en het onderwerp verder te willen verkennen voor hun bedrijf. Dat zijn 11 van de 13 grote veehouders.

Achterban - Gebiedstafel - BAC derde ronde in mei

Tijdens de derde ronde van achterbannen en vergaderingen van Gebiedstafel en BAC werd de 80% versie van de Gebiedsagenda besproken. Inhoudelijk hebben de diverse achterbannen verschillende opmerkingen gemaakt en aanvullingen gedaan. In aanloop naar de Gebiedstafel en de BAC ontstond veel zorg bij de boerenachterban. Dit met name met betrekking tot het thema Landbouw, Natuur & Landschap. De laatste weken van mei heeft de gebiedsregisseur verschillende intensieve gesprekken met de boerenachterban gevoerd. Vooral de timing was daarbij een belangrijk gespreksonderwerp, immers het PPLG is nog niet duidelijk en er wordt al wel een Gebiedsagenda vastgesteld waar we 'tekenen voor onze toekomst' was een veel genoemde opmerking. In gesprek werd duidelijk dat de Gebiedsagenda voor geen van de partijen vrijblijvend is, echter de agenda is ook niet in beton gegoten. Deze is vooral een opmaat naar de uitvoeringsfase, waar er voldoende ruimte is om te anticiperen op de ontwikkelingen die zich dan voordoen. Met deze inzet de Gebiedsagenda door zowel de Gebiedstafel als de BAC vastgesteld en kan deze aangeboden worden aan de drie opdrachtgevers.

3.5 Communicatie naar soort, aantallen en tijdstippen

Gebiedsgericht werken is communiceren. De gevolgde werkwijze bestaat uit veel overleg met openheid naar elkaar. Deze paragraaf geeft een overzicht van soorten, aantallen en tijdstippen. Het lijkt ontzettend veel en dat is het ook. Zonder het directe contact tussen de gebiedsregisseur en alle betrokkenen komt de Gebiedsagenda niet tot stand.

Bijeenkomsten

In korte tijd ontstonden tal van overlegcircuits in de Broekheurne, met georganiseerde formele vergaderingen (Gebiedstafel, BAC), gebiedsbijeenkomsten en achterbangesprekken. Basis van vertrouwen werd vaak gelegd aan de keukentafel. Met alle grotere grondeigenaren / landbouwers is tenminste een keer en zijn vaak meer keukentafelgesprekken gevoerd. Bewoners die met de gebiedsregisseur in gesprek wilden is gevraagd om ook de burens uit te nodigen. Zo zijn in de huiskamer diverse gesprekken gevoerd. De gebiedsregisseur en zijn omgevingsmanager zijn laagdrempelig bereikbaar via telefoon, e-mail en whatsapp. Als er contact wordt gezocht vanuit het gebied, wordt daar uit beginsel altijd op gereageerd.

Keukentafelgesprekken

De directe gesprekken met de bewoners, bedrijven en andere betrokkenen in de Broekheurne vormen de basis voor de Gebiedsagenda. Veel wensen en de belangen worden op de keukentafel gelegd. Daar komen ideeën op en worden in vertrouwen mogelijkheden afgetast.

Gebiedsbijeenkomsten

Bij de Gebiedsbijeenkomsten is iedereen welkom. We praten daar met elkaar over de voortgang, halen ideeën op, wisselen informatie uit, luisteren naar elkaar en komen tot suggesties. Af en toe vindt een bijeenkomst plaats over één onderwerp, zoals over het zonnenveld.

Achterbanbijeenkomsten

Er zijn achterbanbijeenkomsten voor inwoners/recreatieondernemers en boeren uit het gebied. Daar praten ze over hun eigen belang.

Nieuwsbrieven

Inwoners zijn periodiek op de hoogte gehouden van het gebiedsproces. De nieuwsbrieven zijn verstuurd in augustus 2022, november 2022, januari 2023 en mei 2023. Deze zomer zal de laatste nieuwsbrief verzonden worden en daarin een update over de definitieve Gebiedsagenda.

Nieuwsbrieven zijn in de 'huisstijl' van het gebiedsproces opgemaakt. De routekaart is daarin steeds bijgewerkt. Inwoners reageren op de nieuwsbrief met vragen om verduidelijking. De nieuwsbrieven zijn verspreid per post (MSG-postkoeries) aan de circa 200 adressen in het gebied, per e-mail (75 bekende e-mailadressen plus de adressen van Stawel), whatsapp en via de website van Stawel.

Whatsappgroepen, telefonisch contact en mail

Naast veelvuldig contact per e-mail, whatsapp en telefonisch ontstonden gedurende het proces steeds meer WhatsApp-groepen waar nieuwsbrieven, uitnodigingen voor bijeenkomsten en vragen laagdrempelig gedeeld konden worden. De omgevingsmanager communiceerde met de volgende whatsappgroepen:

- Landeigenaren Broekheurne (31 grondeigenaren)
- Recreatieachterban (6 recreatieondernemers)
- Direct omwonenden zonnepark
- Bestuur Buurtkring Broekheurne
- Vertegenwoordigers gebiedsproces Broekheurne (7 deelnemers)
- Dit laagdrempelige contact wordt als zeer prettig en persoonlijk ervaren

Zonneparkavond georganiseerd door direct omwonenden voor direct omwonenden

De uitwerking van het zonnepark vindt plaats door de ontwikkelaar TP Solar en Enschede Energie. De bewoners rond het zonnenveld hebben de gemeente gevraagd om ondersteuning bij de landschappelijke inpassing en het uitwerken van de financiële participatie. De gemeente heeft daarop de direct omwonenden budget toewezen voor het aanstellen van een externe adviseur die de bewoners direct ondersteunt. Op 10 mei hebben de bewoners met ondersteuning van hun adviseur zelf een bijeenkomst georganiseerd voor de eigen achterban. De gebiedsregisseur was op uitnodiging ook aanwezig om het brede gebiedsproces toe te lichten. Bureau Nico Wissing blijft n.a.v. het gebiedsproces de landschapsarchitect van het zonnepark. Ook in de uitvoeringsfase.

Persoonlijke contacten naar aantal

De tabel geeft een overzicht van de bijeenkomsten naar aantal en deels ook in de tijd.

Aantal	Soort bijeenkomst / contact	Wanneer
250 (personen)	Personen gesproken o.a. aan de keukentafel. Een enkele keer telefonisch.	Gedurende hele proces
4	Inwoner- en recreatie achterbanavonden	Oktober 2022, december 2022, maart 2023, mei 2023.
4	Boerenachterbanavonden	Oktober 2022, december 2022, maart 2023, mei 2023.
9	Plenaire gebiedsbijeenkomsten, waarvan 2x specifiek over het zonnepark, 1 over biogas 1 werksessie.	Gedurende hele proces
1 x gezamenlijk 3 rondes apart	Gebiedstafel en BAC	September 2022, december 2022, maart 2023, mei 2023
1	Biogas excursie (Future Farm, boerderij Erik Back)	Oktober 2022
1	Inloopbijeenkomst wind	Februari 2023
Ontelbaar	Telefoontjes, appjes, mailtjes.	Gedurende hele proces

Contactmomenten

De tabel geeft per maand aan welke bijeenkomsten hebben plaatsgevonden

Maand	Soort bijeenkomst
April 2022	Plenaire introductie, keukentafelgesprekken
Mei 2022	Keukentafelgesprekken
Juni 2022	Werksessies thema's, keukentafelgesprekken
September 2022	Eerste zonnepark avond, (keukentafel)gesprekken (focus op thema 2 duurzame energie), Startbijeenkomst Gebiedstafel en BAC.
Oktober 2022	Keukentafelgesprekken, achterbannen, zonnepark avond, biogasexcursie.
November 2022	(Keukentafel)gesprekken
December 2022	(Keukentafel)gesprekken, Achterbannen, Gebiedstafel + BAC (ronde 1)
Januari 2023	(Keukentafel)gesprekken
Februari 2023	(Keukentafel)gesprekken, inloopbijeenkomst windenergie, Werkbezoek GS aan Broekheurne
Maart 2023	(Keukentafel)gesprekken, Achterbannen, Gebiedstafel + BAC (ronde 2).
April 2023	(Keukentafel)gesprekken Biogas avond i.s.m. Stawel, HoSt en Boerengas.
Mei 2023	Zonneparkavond (georganiseerd door direct omwonenden, voor direct omwonenden) Achterbannen, Gebiedstafel + BAC (ronde 3)

3.6 Wat is er gedaan met de participatie?

De Gebiedsagenda is opgesteld vanuit de inbreng van de bewoners, de bedrijven en grondeigenaren van het gebied Broekheurne. Het beleid van de overheden vormt het kader waarbinnen de keuzen zijn gemaakt. In deze paragraaf een aantal voorbeelden die illustreren op welke manier de inbreng van het gebied doorwerkt in deze Gebiedsagenda en hoe het beleid daarop invloed uitoefent.

De voorbeelden zijn naar thema gerangschikt. Daarbij geldt al direct dat de indeling in de thema's voortkomt uit de eerste gespreksronde van de gebiedsregisseur. De onderwerpen die de mensen, vaak aan de keukentafel, noemden, lieten zich vrij moeiteloos samennemen in de drie hoofdthema's.

Leefkwaliteit & recreatie

In de eerste gespreksronde noemden veel mensen het ontbreken van een ontmoetingsruimte in de Broekheurne. De wens kwam naar voren om een plek te hebben waar activiteiten kunnen plaatsvinden, een vergadering van de buurtkring, mensen elkaar kunnen ontmoeten, een kopje koffiedrinken etc. Kijkend naar andere gebieden werd de suggestie gedaan van een kulturhus in de Broekheurne. Toen het gesprek zich hierover verdiepte kwam, bleek al snel dat het draagvlak om een dergelijke voorziening met elkaar te exploiteren beperkt is. Daarop is ingezet op een commerciële variant. Wel een voorziening met binding in het gebied, maar zonder de verplichting om bardienst te draaien en schoon te maken.

De wens om meer toezicht en handhaving komt uit het gebied, net als de vraag om de rondjes voor wandelen en fietsen te verbeteren. Het initiatief voor een buurtbus komt van bewoners.

Landbouw, natuur & landschap

Voor dit thema gelden strakke kaders vanuit de overheden. Voor landbouw, natuur en water gelden richtlijnen van de Europese Unie, die doorwerken in wettelijke regels van het Rijk en verordeningen van de provincie. De gemeente Enschede voegt daaraan vooral vanuit het landschap eisen toe. De keuze voor 10% groenblauwe dooradering komt niet direct uit het gebied zelf. De wijze waarop dat wordt ingevuld gaat wel in samenspraak plaatsvinden. Dat verdroging een probleem is wordt breed onderkend. Daar wordt met alle partijen een aanpak voor gezocht. Een ontwikkelidee voor de landgoederen Smalenbroek en Stroink Grondeigenaar en beheerder Landschap Overijssel brengt voor haar landgoederen een eigen toekomstbeeld in, dat in deze Gebiedsagenda is overgenomen. De manier waarop wordt ingespeeld op de regels voor natuur, water en klimaatadaptatie krijgt samen met de boeren vorm, bijvoorbeeld in de praktijknetwerken.

Duurzame energie

Het zonnenveld is geen wens van de bewoners, wel van de betrokken grondeigenaren. In overleg met het gebied is gezocht naar de beste manier om aan het beleidskader (tenminste 88 TJ zon op land) tegemoet te komen: met een andere verkaveling en ontwerp. De gemeente heeft de bewoners ondersteuning geboden bij het inbrengen van hun belangen: het ontwerp en de invulling van de participatie. Windenergie is vanuit het gebied als optie naar voren gebracht. Na intensieve bespreking hebben de mensen in het gebied besloten geen windenergie in de Gebiedsagenda op te nemen.

Colofon

De Gebiedsagenda Broekheurne is in opdracht van de buurtkring Broekheurne, Stawel en de gemeente Enschede opgesteld onder regie van de onafhankelijke gebiedsregisseur Erik Back.

De Bestuurlijke Advies Commissie Broekheurne heeft de Gebiedsagenda in haar vergadering van 2 juni 2023 vastgesteld; daarna heeft de gebiedsregisseur de Gebiedsagenda afgerond en op 9 juni 2023 aangeboden aan de drie opdrachtgevers.

Bij de Gebiedsagenda Broekheurne horen een toelichting, een maatregelenbundel en een procesverslag.